

Mobylnye telekommunyatsyy. <http://www.mobilecomm.ru/oleg-volpin-zapusk-setey-lte-sluzhit-stimulom-modernizatsii-sistem-oss-bss>
 Oleksandrov, M. B. "Modelirovanie putey razvitiia virtualnykh operatorov sotovoy svyazi" [Modeling ways to develop virtual mobile operators]. *Vestnik INZhEKONa*, no. 2 (11) (2006).
 Orlov, V. M., Mardarovskiy, F. Z, and Kuzminov, A. V. "Sushchnost upravleniia elektrosvyaziu regiona v sovremennykh usloviakh" [The essence

of telecommunications management region in modern conditions]. *Informatika i svyaz*, no. 2 (1997): 27-31.
 Ovum. <http://ovum.com/section/home/>
 Slovaryk mobylnoho razrobotchyka. <http://app2top.ru>
 Tekhnolohyy y sredstva svyazi. <http://www.tssonline.ru>
 Telekommunyatsyy, televydenye y internet. <http://seti.btconsult.kz>

УДК 338.48:332.1 (447.75)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© 2014 ТРАНЧЕНКО Л. В., ЛОПАТЮК Р. І.

УДК 338.48: 332.1 (447.75)

Транченко Л. В., Лопатюк Р. І. Соціально-економічна ефективність функціонування туристичних підприємств

Стаття присвячена вивченню теоретичних і науково-методичних основ формування ефективної системи методів визначення та оцінки соціальних та економічних ефектів від становлення туристичної сфери в регіоні з урахуванням особливостей стану розвитку місцевого ринку. У статті проаналізовано стан розвитку туристичної галузі Чернівецької області, розкрито необхідність визначення соціально-економічної ефективності становлення туристичної сфери та визначено соціально-економічні передумови його функціонування в сільській місцевості Чернівецької області. Проведено розрахунок соціального та економічного ефектів від становлення туризму в регіоні. Розглянуто інтегральну оцінку іноземних туристичних потоків у Чернівцях, проаналізовано основні проблеми на шляху до підвищення ефективності функціонування туристичних підприємств. Здійснено детальний аналіз різних груп об'єктів туристичної інфраструктури Буковини, зокрема стан та перспективи розвитку готельного господарства. Визначено основні напрями та проблеми розвитку туристичної діяльності.

Ключові слова: соціальний ефект, економічний ефект, туристична сфера, туристичні підприємства, валовий регіональний продукт, валова додана вартість туризму, проміжне споживання, випуск.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 8.

Транченко Людмила Володимирівна – доктор економічних наук, професор, кафедра менеджменту організацій, Уманський національний університет садівництва (вул. Інститутська, 1, Умань, Черкаська обл., 20305, Україна)
E-mail: lydatranch@gmail.com

Лопатюк Руслана Іванівна – кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра економіки підприємства, фінансів, обліку і аудиту, Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини (вул. Садова, 2, Умань, Черкаська обл., 20300, Україна)
E-mail: rufalina@ukr.net

УДК 338.48: 332.1 (447.75)

UDC 338.48: 332.1 (447.75)

Транченко Л. В., Лопатюк Р. І. Социально-экономическая эффективность функционирования туристических предприятий
 Статья посвящена изучению теоретических и научно-методических основ формирования эффективной системы методов определения и оценки социальных и экономических эффектов от становления туристической сферы в регионе с учетом особенностей состояния развития местного рынка. В статье анализируется состояние развития туристической отрасли Черновицкой области, раскрыта необходимость определения социально-экономической эффективности становления туристической сферы. Определены социально-экономические предпосылки его функционирования в сельской местности Черновицкой области. Проведен расчет социального и экономического эффектов от становления туризма в регионе. Рассмотрена интегральная оценка иностранных туристических потоков в Черновцах. Проанализированы основные проблемы на пути к повышению эффективности функционирования туристических предприятий. Осуществлен подробный анализ различных групп объектов туристической инфраструктуры региона, в частности, состояние и перспективы развития гостиничного хозяйства. Определены основные направления и проблемы развития туристической деятельности.

Ключевые слова: социальный эффект, экономический эффект, туристическая сфера, туристические предприятия, валовой региональный продукт, валовая добавленная стоимость туризма, промежуточное потребление, выпуск

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Библ.:** 8.

Транченко Людмила Владимировна – доктор экономических наук, профессор, кафедра менеджмента организаций, Уманский национальный университет садоводства (ул. Институтская, 1, Умань, Черкасская обл., 20305, Украина)
E-mail: lydatranch@gmail.com

Лопатюк Руслана Ивановна – кандидат экономических наук, старший преподаватель, кафедра экономики предприятия, финансов, учета и аудита, Уманский государственный педагогический университет им. П. Тичины (ул. Садовая, 2, Умань, Черкасская обл., 20300, Украина)
E-mail: rufalina@ukr.net

Tranchenko Liudmyla V., Lopatiuk Ruslana I. Socio-economic Efficiency of Functioning of Tourist Enterprises

The article is devoted to the study of theoretical and scientific and methodical grounds of formation of an efficient system of methods of identification and assessment of social and economic effects from establishment of the tourist sphere in the region with consideration of specific features of the state of local market development. The article analyses the state of development of the tourist sphere in the Chernivtsi oblast and shows a necessity of identification of the socio-economic efficiency of establishment of the tourist sphere. It identifies socio-economic pre-requisites of its functioning in rural areas of the Chernivtsi oblast. It conducts calculation of social and economic effects from establishment of tourism in the region. It considers an integral assessment of foreign tourist flows in the city of Chernivtsi. It analyses main problems on the way of increase of efficiency of functioning of tourist enterprises. It conducts a detailed analysis of various groups of objects of tourist infrastructure of the region, in particular, state and prospects of development of the hotel business. It identifies main directions and problems of development of tourist activity.

Key words: social effect, economic effect, tourist sphere, tourist enterprises, gross regional product, gross value added of tourism, intermediate consumption.

Pic.: 1. **Tabl.:** 5. **Bibl.:** 8.

Tranchenko Liudmyla V. – Doctor of Science (Economics), Professor, Department of Management of Organizations, Uman National University of Horticulture (vul. Instytutska, 1, Uman, Cherkaska obl., 20305, Ukraine)
E-mail: lydatranch@gmail.com

Lopatiuk Ruslana I. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer, Department of Business Economics, Finance, Accounting and Auditing, Uman State Pedagogical University named after P. Tychna (vul. Sadova, 2, Uman, Cherkaska obl., 20300, Ukraine)
E-mail: rufalina@ukr.net

Світовий досвід вказує, що туристична діяльність є високорентабельною та динамічно розвинутою сферою господарювання. Крім того, для значної кількості країн світу туризм є основним джерелом надходжень до бюджету, чим забезпечує стабільний розвиток їх економік і підвищення добробуту населення. В економічній літературі приділяється багато уваги проблемам розвитку та становлення туристичної сфери як самостійної галузі господарського комплексу регіону та країни в цілому. У зв'язку із вказаним особливого значення набуває визначення та розрахунок мультиплікативного ефекту від становлення туризму. Однак у контексті вказаної проблематики існує ряд перешкод, які не дозволяють комплексно підійти до розв'язання поставлених завдань і оцінити загальний ефект від розвитку туристичної галузі.

Значимість даних проблем завжди викликала підвищену зацікавленість науковців в їх дослідженні. Вивченню вказаних питань присвятили свої праці ряд вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них І. Т. Балабанова, А. І. Балабанов, Е. А. Драчева, Ю. В. Забаєв, Д. К. Ісмаєв, Н. І. Коніщева, Н. О. Кушірович, Г. А. Папирян, П. Самуельсон, В. Нордахус. Разом з тим, питання визначення соціально-економічної ефективності становлення туристичної сфери не знайшли однозначного трактування в працях дослідників. А проблемам оцінки економічного ефекту від розвитку туризму в регіоні, зокрема, в Чернівецькій області, практично не приділялась увага взагалі.

Враховуючи зазначене, ціль дослідження у даній статті полягає у з'ясуванні подальших теоретичних і науково-методичних основ формування ефективної системи методів визначення та оцінки соціальних та економічних ефектів від становлення туристичної сфери в Чернівецькому регіоні з урахуванням особливостей стану розвитку місцевого ринку.

З метою аналізу стану туристично-рекреаційної діяльності та визначення перспектив розвитку ринку туристичних послуг необхідною умовою є проведення маркетингових досліджень, результати яких є вихідною основою для прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання природних ресурсів і соціально-економічного потенціалу, активізації формування сприятливих умов для їх подальшого розвитку. Туристичні та рекреаційні підприємства мають свою специфіку, оскільки результат діяльності зводяться до виробництва і споживання специфічного туристичного продукту, що суттєво впливає на організацію соціально-економічної, фінансової та маркетингової

діяльності, мета якої – ефективно розв'язання проблеми конкретного споживача.

Важливим чинником формування ринку сільського туризму є соціально-економічні передумови його функціонування в сільській місцевості Чернівецької області. До них належать: динаміка кількості населення та інших його головних демографічних показників; ситуація на ринку праці, доходи населення, рівень соціально-економічного розвитку сільської місцевості в цілому. Відзначимо, що на 1 січня 2013 р. у Чернівецькій області проживало 904,1 тис. осіб. Щільність населення в середньому по області досягала 112,0 ос./км², а відсоток міського населення складав 41,7 (табл. 1).

За 2010 – 2012 рр. було зафіксоване істотне зменшення майже за всіма показниками туристичної діяльності, що пов'язане з негативним впливом світової фінансово-економічної кризи на туристичний попит через зменшення реальних доходів населення України та європейських країн (табл. 2).

Кількість внутрішніх туристів (табл. 3), які відвідали регіон у 2012 р., становила 36732 осіб, тобто порівняно з 2011 р. відбулося скорочення на 1,4%. Що стосується іноземних туристів, то їх кількість у 2012 р. становила 4082 осіб, або на 30% менше порівняно з попереднім роком.

Серед країн походження іноземних туристів лідирувала Білорусь – 1499 осіб (36,7%). Друге місце посіли туристи з німецькомовних країн – 560 осіб або 13,7%, з яких на Німеччину припадало 7,4%, Австрію – 3,9%, Швейцарію – 2,4%; третє та четверте місця посіли туристи з Туреччини – 6,5% і Польщі – 5,8%. Щодо екскурсантів, які відвідували Чернівецьку область, до 2008 р. спостерігалася тенденція збільшення їх кількості, після чого – поступове зменшення, і в 2012 р. загальна чисельність екскурсантів становила 6288 осіб або на 60% менше порівняно з попереднім роком.

За даними статистичної звітності у 2012 р. (форма 1-Готель), у чернівецьких готелях, які обліковуються, було 1150 місць. Того ж року в цих готелях було прийнято 54250 осіб, з них – 5947 іноземці (11%). Кількість місць у «малих» готелях м. Чернівці – 439. З урахуванням 30% їх заповнюваності кількість проживаючих у цих міні-готелях за рік становила 48070 осіб, з них 5247 – іноземці (тобто з розрахунку 11% від загальної чисельності).

Для інтегральної оцінки іноземних туристичних потоків у Чернівцях використані статистичні дані форми 1-Тур і 1-Готель, експертна оцінка кількості іноземних туристів, що розмістились в «малих» готелях міста та дослідження ТІЦ (табл. 4).

Таблиця 1

Кількість населення Чернівецької області (тис. осіб)*

Рік	Кількість населення	У тому числі		У відсотках до всього населення	
		міське	сільське	міське	сільське
2000	812,3	166,4	645,9	20,5	79,5
2001	774,1	203,0	571,1	26,2	73,8
2005	889,8	337,1	552,7	37,9	62,1
2006	938,6	398,8	539,8	42,5	57,9
2007	935,4	399,3	536,1	42,7	57,3
2011	911,5	372,6	538,9	40,9	59,1
2012	904,1	377,2	526,9	41,7	58,3

* Складено за даними Головного управління статистики Чернівецької області [1].

Величина туристичних потоків в Чернівецькій області (за формою 1-Тур)*

Туристичні потоки і показники	Рік					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість туристів, осіб	67303	78280	75758	80987	63112	63976
з них: іноземних туристів	5140	7801	8017	6729	5828	4082
зарубіжних туристів	23367	29968	26615	32312	20083	23162
внутрішніх туристів	38796	40511	41126	41946	37221	36732
Екскурсантів, осіб	18196	19545	16856	16729	15900	6288
Обсяг наданих туристичних послуг, тис. грн	23037	25745	29013	29580	33867	27829

* Складено за даними Головного управління статистики Чернівецької області [1].

Таблиця 3

Внутрішній приріст іноземних туристів у Чернівецькій області та його динаміка*

Період	Приріст туристів, (%)	
	внутрішніх	іноземних
2008/2007	+5	+52
2009/2008	+2	+3
2010/2009	+2	-16
2011/2010	-11	-13
2012/2011	-1,4	30

* Складено за даними Головного управління статистики Чернівецької області [1].

Таблиця 4

Кількість та динаміка іноземних туристів, які відвідали м. Чернівці (осіб)

Показник	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Статистична звітність форма 1-Тур	5140	7801	8017	6729	5828
Статистична звітність форма 1-Гот	6691	8223	7918	6586	5947
Дані, з врахуванням «малих» готелів і результатів дослідження ТІЦ	8291	10283	11765	13378	13568

* Складено за даними Головного управління статистики Чернівецької області [1].

Іншим важливим кроком дослідження іноземних туристичних потоків у Чернівцях є аналіз структури відвідувачів за країнами їхнього походження. Можна зробити такі висновки про структуру іноземних туристів, що відвідали м. Чернівці у 2012 р.:

1. Основна маса туристів є резидентами російськомовних (Росія, Білорусь) та прикордонних (Польща, Румунія, Молдова) країн, відповідно за даний період їх частка у загальній структурі складає 35% та 21% (1-Тур) або 40% та 32% (1-Готель) відповідно.

2. На другому місці знаходяться туристи з німецькомовних країн (Німеччина, Австрія, Швейцарія), зокрема їх частка у загальній структурі іноземних туристів становить 16% (1-Тур) та 10% (1-Готель).

3. На третьому місці знаходяться туристи з англomовних країн (Велика Британія, США, Канада). Так, їх частка складає 2% (1-Тур) та 4% (1-Готель).

4. Окрему увагу варто звернути на кількість туристів, що прибули з Ізраїлю, частка яких у загальній структурі лишається стабільною – 1,0%. Структура іноземних відвідувачів м. Чернівці за формою 1-Тур «Структура іноземних відвідувачів м. Чернівці за формою 1-Готель».

Заслужує на увагу аналіз структури іноземних туристів, залежно від мети відвідування м. Чернівці у розрізі наступних мотивів: відпочинок, службова та ділова мета (бізнес), лікувальні та спеціалізовані тури. Відповідно відповідей іноземних туристів, що опитано у 2011 – 2012 рр., 70% відвідали регіон з метою відпочинку (туризм), 15% – бізнес-поїздки, 15% – для зустрічі з рідними та знайомими. Якщо розглядати відвідувачів міста Чернівці за віковими категоріями, то близько 95% – це дорослі віком від 29 років, на молодь припадає в середньому 4%, решта – це діти та підлітки (від 1 до 3%).

Обсяг туристського споживання на території Чернівецької області за період 2008 – 2012 рр. був визначений за методикою ВТО. У розробці даної методики були використані рекомендації Всесвітньої туристичної організації та міжнародні методики розрахунку обсягів туристичних послуг. Вона передбачає визначення переліку характерних туристичних товарів і послуг, що споживалися туристами в межах області, їх загальної вартості та встановлення відсотку послуг, що припадають на туристичне обслуговування, а також визначення кінцевої вартості товарів і послуг, спожитих туристами. Динаміку діяльності туристичних підприємств Чернівецької області представлено в табл. 5.

Динаміка діяльності туристичних підприємств Чернівецької області

Показники туристичної діяльності	2010 р.			2011 р.			2012 р.		
	Форма 1-ТУР	Дослідження ТЦ	Методика ВТО	Форма 1-ТУР	Дослідження ТЦ	Методика ВТ	Форма 1-ТУР	Дослідження ТЦ	Методика ВТО
Обсяг наданих туристичних послуг (млн грн)	29,0	104	241	29,6	118	261	33,9	117	299
Усього туристів, що відвідали Чернівецьку область (тис. осіб)	49,1	87,5	202	48,7	98,0	217	43,0	98,1	250
у т. ч. внутрішніх туристів (тис. осіб)	41,1	75,7	169	42,0	84,8	187	37,2	84,9	216
іноземних туристів (тис. осіб)	8,0	11,8	33	6,7	13,5	30	5,8	13,2	34

* Розрахунок не містить даних ДІАЗ «Хотинська фортеця» про кількість екскурсантів:

2010 р.– 95,7 тис. вітчизняних та 16,8 тис. іноземних туристів;

2011 р.– 107,2 тис. вітчизняних та 19,1 тис. іноземних туристів;

2012 р.– 109,1 тис. вітчизняних та 19,4 тис. іноземних туристів.

На основі здійснених розрахунків обсягу товарів і послуг, що були надані туристам, можна проаналізувати основні показники діяльності туристичних підприємств м. Чернівці та Чернівецької області. Зокрема, розрахувати кількість туристів, що відвідали місто та область за певний період, а також частку туристів охоплених внутрішнім туризмом та іноземних туристів, від їх загального обсягу, визначити кількість туристів, які відвідали область.

Останнім часом багатьма вченими-економістами відзначається неспинно зростаюча роль у сучасному світі туристично-рекреаційно-споживчої та дозвілево-культурної діяльності людей, як ланка економічної діяльності, котра здатна забезпечити значний і суттєвий господарський чи фінансовий ефект. Саме з цієї причини досить актуальним у науковому плані є дослідження інфраструктури туристичних підприємств, їх соціальних чинників із метою з'ясування шляхів і способів подальшого розвитку й удосконалення індустрії туризму та її соціокультурного змісту [6].

Як вказано у Концепції соціально-економічного розвитку Чернівецької області на період до 2015 р., одним із стратегічних напрямків розвитку регіону є рекреаційно-туристичне господарство. Найважливішим напрямком розвитку туризму в Чернівецькій області є державна підтримка формування інфраструктури туристичних підприємств.

Одним із найважливіших компонентів туристичної інфраструктури є готельне господарство. У Чернівцях налічується 7 діючих готелів із загальною кількістю 1214 місць, що становить 46,7% загальної їх кількості по області. Усього у Чернівецькій області у 2012 р. нараховувалось 13 підприємств готельного сервісу, у тому числі 12 готелів та одне підприємство для короткотермінового проживання. При цьому за останні 20 років відбулися суттєві зміни у формі власності готелів (рис. 1).

Останніми роками кількість готелів та інших місць для короткотермінового проживання у регіоні неухильно зменшується: у 2008 р.– 19, у 2009 р.– 18, у 2010 р.– 17, у 2011 р.– 15

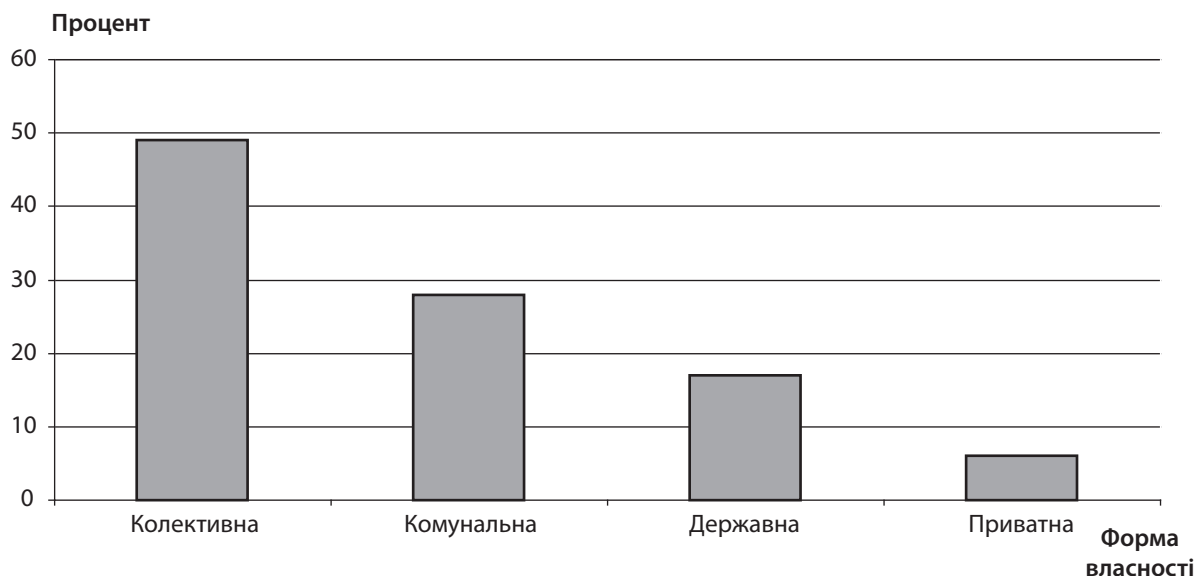

Рис. 1. Структура готелів та інших місць для короткотермінового проживання по Чернівецькій області за формами власності, %*

* Складено за даними Головного управління статистики Чернівецької області [1].

закладів, у 2012 р.–13, відповідно зменшується, їх місткість – з 1800 місць у 2008 р. до 1284 – у 2012 р. Подібна тенденція характерна і для Чернівців – при зміні кількості готелів протягом 2008 – 2012 рр. на 1 одиницю, їх місткість зменшилася з 1477 у 2008 р. до 1181 місця у 2012 р. Загальний потенціал цих об'єктів налічував 792 номери житловою площею 11,9 тис. кв. м, з яких 56,3% – двомісні, 23,8% – одномісні, 5,8% – тримісні і з більшою кількістю місць, 14,1% – номери люкс і напівлюкс. Загальна одноразова місткість готелів у 2012 р. становила 1,4 тис. місць, середня місткість одного готелю складала 56 номерів або 99 місць і у порівнянні з 2010 р. зменшилась на 3,8% та 4,1% відповідно.

Негативною ознакою готельного сервісу в Чернівецькій області є обмежений перелік додаткових та супутніх послуг. Із загальної їх кількості лише сім (46,6%) мали у своєму складі об'єкти інфраструктури, з них: 4 – автостоянки, 3 – ресторани, 9 – кафе та бари, 3 – сауни, 3 – пральні, 3 – заклади торгівлі, 5 – інші об'єкти сфери сервісу.

Більшість готелів Чернівецької області не мають необхідного рівня комфортності, про що свідчить розподіл готелів за категоріями. Проведений аналіз сучасного стану готельного господарства Буковини дозволив встановити, що сьогодні за своїми економічними, соціальними та культурними показниками ця складова інфраструктури туризму спрямована не на власний розвиток, а лише на функціонування. Тобто більшість готельних підприємств регіону зосереджує свою діяльність на отриманні будь-яких прибутків та простому відтворенні наявного фінансово-економічного стану (на самовиживанні) і менш за все – на підвищенні свого якісного рівня, на поліпшенні якості послуг [6].

Разом із тим, аналіз діяльності туристичних підприємств свідчить про те, що станом на 01.01.2013 р. високим залишається відсоток туристичних фірм, які, отримавши ліцензію на право займатися туристичною діяльністю, у 2012 р. практично не працювали, а отже, не сплачували податки й на сьогодні знаходяться в депресивному стані. Таких підприємств у області налічувалося 31%. Незадовільні також фінансові результати ще 20% підприємств, діяльність яких була збитковою.

ВИСНОВКИ

Отже, проведений аналіз свідчить про те, що, незважаючи на значний туристичний та рекреаційний потенціал Буковини, туристична інфраструктура регіону функціонує неефективно. Основною проблемою її подальшого розвитку залишається не стільки нарощування потужностей, скільки підвищення якості обслуговування та розширення асортименту туристичних послуг. Основним напрямом розвитку інфраструктури туристичних підприємств Чернівецької області повинен бути поступовий розвиток на основі регенерації історичної забудови, інфраструктури обслуговування, розрахованої як на туристів, так і на постійне населення регіону. Серед організаційних засад розвитку туристичної інфраструктури на Буковині необхідно визначити такі: координація розвитку туристичної інфраструктури з іншими галузями регіонального господарства: модернізація автошляхів, розвиток громадського транспорту, розширення паркової зони, створення музеїв, культурно-видовищних закладів та центрів дозвілля; формування мережі радіальних туристичних маршрутів із Чернівців до інших районів і міст, що становлять інтерес для вітчизняних та іноземних туристів; розвиток транспортних послуг у туризмі. Придбання автотранспортних

засобів (автобусів, мікроавтобусів, легкових автомобілів) для обслуговування туристів; розвиток індустрії дозвілля та розваг, мережі культурно-видовищних закладів, що обслуговують туристів.

Основні чинники стримування розвитку інфраструктури туристичних підприємств пов'язані, перш за все, з низькою якістю та вузьким асортиментом готельних послуг. Негативну роль відіграють недосконале податкове законодавство, відсутність ефективної реклами туристсько-рекреаційних можливостей Буковини та інформації про них. Нагальним питанням є необхідність залучення іноземних інвесторів, для чого уряд повинен запропонувати систему державних гарантій та пільг, які б стали важливою умовою розміщення капіталу в індустрії туризму. Отже, розвиток інфраструктури туристичної діяльності є складною справою. Досвід показує, що чим вищий рівень розвитку регіону, чим більша масштабність і різноманітність інших напрямків його економіки, тим більше ймовірність того, що розвиток туристичної інфраструктури буде носити позитивний характер. От чому можна зробити висновок про те, що не туризм сприяє розвитку регіону, а саме регіональний розвиток сприяє розширенню інфраструктури туризму. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Головне управління статистики у Чернівецькій області / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
2. Кнодель Л. В. Туризм та туристська освіта в Туреччині / Л. В. Кнодель // Вісник Луганського національного ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія «Педагогічні науки». – 2012. – № 7, ч. 2. – С. 209 – 219.
3. Ксифілінова О. М. Проблеми забезпечення стійкого розвитку регіонального туризму та шляхи їхнього рішення / О. М. Ксифілінова // Бізнес Інформ. – 2011. – № 9. – С. 96 – 98.
4. Мельник О. М. Туризм у західному регіоні України і його стратегічні складові / О. М. Мельник // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 191 – 197.
5. Михайліченко Г. І. Інноваційні зміни в розвитку світового туристичного ринку / Г. І. Михайліченко // Бізнес Інформ. 2011. – № 6. – С. 49 – 52.
6. Туризм, відпочинок та санаторно-курортне лікування в області / Статистичний збірник / [За ред. І. Д. Арделян]. – Чернівці, 2011. – 64 с.
7. Хаустова В. Є. Проблеми розвитку туристичної галузі в Україні / В. Є. Хаустова, Є. Ф. Горбатова // Проблеми економіки. – 2010. – № 2. – С. 28 – 33.
8. Ястремська О. О. Сучасні світові тенденції розвитку туризму / О. О. Ястремська // Проблеми економіки. – 2013. – № 1. – С. 22 – 27.

REFERENCES

- Holovne upravlinnia statystyky u Chernivetskii oblasti. <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
- Knodel, L. V. "Turizm ta turystska osvita v Turechchyni" [Travel and tourism education in Turkey]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky*, vol. 2, no. 7 (2012): 209-219.
- Ksyfilinova, O. M. "Problemy zabezpechennia stiikoho rozvytku rehionalnoho turizmu ta shliakhy ikhnyoho rishennia" [Problems of sustainable development of regional tourism and ways of their solution]. *Biznes Inform*, no. 9 (2011): 96-98.

Khaustova, V. Ie., and Horbatova, Ie. F. "Problemy rozvytku turystychnoi haluzi v Ukraini" [Problems of development of tourism industry in Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2010): 28-33.

Mykhailichenko, H. I. "Innovatsiini zminy v rozvytku svitovoho turystychnoho rynku" [Innovative changes in the global tourism market]. *Biznes Inform*, no. 6 (2011): 49-52.

Melnyk, O. M. "Turyzm u zakhidnomu rehioni Ukrainy i ioho stratehichni skladovi" [Tourism in western Ukraine and its strategic components]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6 (2012): 191-197.

Turyzm, vidpochynok ta sanatorno-kurortne likuvannia v oblasti [Tourism and spa treatment area]. Chernivtsi, 2011.

Yastremska, O. O. "Suchasni svitovi tendentsii rozvytku turizmu" [Current global trends in tourism]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2013): 22-27.

УДК [005.31:005.336]: 658.8

СТРАТЕГІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ В ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

© 2014 ФРОЛОВА Л. В., АЛЕКСЕЄВ С. Б.

УДК [005.31:005.336]: 658.8

Фролова Л. В., Алексеев С. Б. Стратегічні спостереження в процесі аналізу стратегічного потенціалу торговельного підприємства

У статті досліджено теоретичні питання формування механізму стратегічних спостережень як елементу аналізу стратегічного потенціалу торговельного підприємства. На підставі аналізу економічної літератури запропоновано авторське визначення стратегічних спостережень як елементу аналізу зовнішнього стратегічного потенціалу підприємства, необхідного для визначення довгострокових тенденцій зміни його елементів і забезпечення процесу проведення стратегічного аналізу необхідною інформацією. Розроблено механізм проведення стратегічних спостережень у процесі аналізу стратегічного потенціалу підприємства, що містить мету, принципи, функції, етапи, методи збору інформації, методи прогнозування. Здійснено аналіз використання методів отримання інформації в процесі стратегічних спостережень і використання каналів отримання інформації для проведення стратегічних спостережень на прикладі п'яти торговельних мереж Донецької області.

Ключові слова: стратегічні спостереження, стратегічний потенціал, аналіз, механізм, торговельне підприємство
Табл.: 3. **Бібл.:** 11.

Фролова Лариса Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Щорса, 31, Донецьк, 83050, Україна)
E-mail: larisa.frolova@mail.ru

Алексеев Сергей Борисович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Щорса, 31, Донецьк, 83050, Україна)
E-mail: alekseeva_n_i@mail.ru

УДК [005.31:005.336]: 658.8

Фролова Л. В., Алексеев С. Б. Стратегические наблюдения в процессе анализа стратегического потенциала торгового предприятия

В статье исследованы теоретические вопросы формирования механизма стратегических наблюдений как элемента анализа стратегического потенциала торгового предприятия. На основе анализа экономической литературы предложено авторское определение стратегических наблюдений как элемента анализа внешнего стратегического потенциала предприятия, необходимого для определения долгосрочных тенденций изменения его элементов и обеспечения процесса проведения стратегического анализа необходимой информацией. Разработан механизм проведения стратегических наблюдений в процессе анализа стратегического потенциала предприятия, который включает цель, принципы, функции, этапы, методы сбора информации, методы прогнозирования. Осуществлен анализ использования методов получения информации в процессе стратегических наблюдений и использования каналов получения информации для проведения стратегических наблюдений на примере пяти торговых сетей Донецкой области.

Ключевые слова: стратегические наблюдения, стратегический потенциал, анализ, механизм, торговое предприятие.
Табл.: 3. **Библ.:** 11.

Фролова Лариса Владимировна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экономики предприятия, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Щорса, 31, Донецк, 83050, Украина)
E-mail: larisa.frolova@mail.ru

Алексеев Сергей Борисович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятия, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Щорса, 31, Донецк, 83050, Украина)
E-mail: alekseeva_n_i@mail.ru

UDC [005.31:005.336]: 658.8

Frolova Larysa V., Aliksieiev Serhii B. Strategic Observations in the Process of Analysis of the Strategic Potential of a Trade Enterprise

The article studies theoretical issues of formation of the mechanism of strategic observations as an element of analysis of the strategic potential of a trade enterprise. Based on the analysis of economic literature the authors offer own definition of strategic observations as an element of analysis of external strategic potential of an enterprise required for identification of long-term tendencies of change of its elements and provision of the process of conduct of strategic analysis with required information. The article develops a mechanism of conduct of strategic observations in the process of analysis of strategic potential of an enterprise, which includes the goal, principles, functions, stages, methods of collection of information and methods of forecasting. The article conducts analysis of use of methods of obtaining information in the process of strategic observations and use of channels of obtaining information for conducting strategic observations using the examples of five trade networks of Donetsk oblast.

Key words: strategic observations, strategic potential, analysis, mechanism, trade enterprise.
Tabl.: 3. **Bibl.:** 11.

Frolova Larysa V. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department of Enterprise Economics, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (vul. Shchorosa, 31, Donetsk, 83050, Ukraine)
E-mail: larisa.frolova@mail.ru

Aliksieiev Serhii B. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (vul. Shchorosa, 31, Donetsk, 83050, Ukraine)
E-mail: alekseeva_n_i@mail.ru